

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสภาพปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาของชาวประมงในตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของชาวประมงในอำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัญหา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา

ตอนที่ 4 แนวทางในการแก้ไขปัญหา

ตอนที่ 1 ปัญหากฎหมายของชาวประมงในอำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าปัญหากฎหมายของชาวประมงใน ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรีมีดังนี้

- 1.1 ปัญหาการถูกจำกัดเครื่องมือการทำประมง
- 1.2 ปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ชายฝั่งตามมาตรา 34พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558
- 1.3 ปัญหาเอกสารสิทธิ์
- 1.4 ปัญหาการบุกรุกป่าและปัญหาการรुकล้ำพื้นที่สาธารณะ
- 1.5 ปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิชุมชน

1.1 ปัญหาถูกจำกัดเครื่องมือในการทำประมง

ชาวประมงในตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี ใช้ภูมิปัญญาที่มีจากบรรพบุรุษในการจับสัตว์น้ำโดยเครื่องมือที่ใช้ในการตกปู ตกปลาได้แก่ลอบปู หรือแร้ว แต่ที่ชาวประมงแทบทุกครัวเรือนใช้เป็นหลักก็คือ “หลักเคย” ซึ่งมีเสาไม้สองเสาดั้งห่างกันแล้ววางอวนตรงกลาง โดยหลักเคยนี้ เป็นเครื่องมือประจำที่ที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ วิธีการใช้งานชาวประมงต้องมาวางอวนและมาเก็บปูเมื่อถึงเวลา ซึ่งจะตั้งไว้หลายหลักมีลักษณะเป็นช่องๆ หลายช่องเรียกกันเรียกว่าดับ ซึ่งในหนึ่งดับนั้น มีเจ้าของหลายคน กล่าวคือชาวประมงจะแบ่งกันว่าของใครช่องใดและจะมาวางอวนที่ช่องของตนโดยสลับเวลากับช่องอื่นๆ ซึ่งการใช้เครื่องมือชนิดนี้ไม่สามารถทำได้ตลอดเดือนเพราะจะมีช่วงเวลาน้ำขึ้นน้ำลงที่ชาวประมงเรียกว่า หัวน้ำ กลางน้ำ หางน้ำ และน้ำเสียหรือน้ำตาย ช่วงหัวน้ำหมายถึงระดับน้ำขึ้นมาไม่มากนัก ช่วงกลางน้ำระดับจะขึ้นสูงสุด ช่วงหางน้ำระดับน้ำ

จะลดลง และช่วงน้ำเสียหรือน้ำตายจะเป็นช่วงที่ระดับน้ำต่ำที่สุดและไม่มี การเปลี่ยนแปลงจึงไม่สามารถใช้ เครื่องมือหลักเคยนี้ได้ จึงเป็นการพักผ่อนหรือเว้นระยะให้สัตว์น้ำได้ขยายพันธุ์ไปในตัว

แต่ในทางกฎหมายเครื่องมือที่เรียกว่าหลักเคยนี้ ถูกตีความว่าอยู่ในนิยามของ เครื่องมือ “โพงพางหรือ เครื่องมือที่มีความใกล้เคียงกัน” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่กฎหมายห้ามมิให้ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2521 ซึ่งขณะนั้นระวาง โทษยังไม่มากนัก แต่ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ได้บัญญัติว่า “ มาตรา 67 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อใช้ซึ่งเครื่องมือทำการประมง ดังต่อไปนี้ (1)เครื่องมือโพงพาง รั้วไซมานหรือกั้นชูรั้ว ไซมาน เครื่องมือลี้ หรือเครื่องมืออื่นที่มีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกัน”

“มาตรา 146 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 67 (1) ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาทหรือปรับจำนวน ห้าเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ามีโทษหนักมากสำหรับชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบอาชีพในลักษณะหา เข้ากินค่า หรือพอเลี้ยงตนเองและครอบครัวแต่มีได้มีลักษณะแสวงหากำไรครวละหลายๆอย่างประมงพาณิชย์ ซึ่งสาเหตุที่มีการบัญญัติกฎหมายห้ามการใช้เครื่องมือโพงพางนั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า เป็นเพราะเกิดการรับฟัง ข้อมูลงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ระบุว่าเครื่องมือโพงพางทำลายตัวอ่อนสัตว์น้ำและทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูล ตั้งข้อสังเกตว่า แต่ละท้องที่มีสภาพภูมิประเทศแตกต่างกัน พันธุ์สัตว์น้ำก็แตกต่างกันไปดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่เครื่องมือชนิดหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับสถานที่หนึ่งแต่อาจจะเหมาะสมหรือสามารถใช้ได้โดยไม่ทำลาย ทรัพยากรในอีกท้องที่หนึ่งหรือท้องที่อื่นๆ ผู้ให้ข้อมูลจึงอยากให้มีการทำวิจัยในทางวิทยาศาสตร์ หรือเก็บสถิติ ประมง ในพื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

สำหรับในทางกฎหมายเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการรื้อถอนโพงพางใน จังหวัดจันทบุรีไปในหลายอำเภอด้วยกัน ซึ่งส่วนมากสมัครใจรื้อถอนเองโดยรัฐให้ความช่วยเหลือในบริเวณ พื้นที่ตำบลบางชันเองก็มีการรื้อถอนไปแล้วบางส่วนแต่ไม่สามารถให้รื้อออกไปทั้งหมดได้เพราะชาวประมงจะ ได้รับผลกระทบมาก ซึ่งในกรณีนี้ก็แสดงให้เห็นว่าชาวประมงเองก็ต้องการที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย มิได้ ต่อต้านการบังคับใช้กฎหมายไปเสียทั้งหมดแต่ถ้าจะให้เลิกหมดก็ยังไม่สามารถทำได้ เพราะจะไม่มีรายได้เลี้ยง ชีวิต

“รายได้ไม่แน่นอน บอกไม่ได้ ช่วงต่ำสุดคือได้แค่กับข้าว ไม่พอขาย บางทีลงทุนไปหนึ่งร้อยบาท ได้มาไม่ถึงหนึ่งร้อย แต่ได้กับข้าว ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 , 1 กันยายน 2559)

“ในหนึ่งดับมีหลายเจ้า นาย ก. 1 ช่อ นาย ข. 2 ช่อ ถามว่าทำไมผมต้องมีหลายที่เพราะฤดูกาลมันไม่ เหมือนกัน เช่นหน้ามรสุมทางฝั่งแหลมหญ้าในหนึ่งปีกางได้แค่ 4 – 5 เดือน ที่เหลือ 7-8 เดือนเขาไม่ได้กาง เพราะหนึ่งมรสุม สองน้ำมันโตเกินไปมันทนแรงของน้ำไม่ไหว มันจะกางได้เฉพาะฤดูกาล เช่นหน้านี้แหลมหญ้ากางได้ อีกฤดูกาลแหลมหญ้ากางไม่ได้”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 , 1 กันยายน 2559)

“ที่นี้ถูกมองว่ามีช่องเยอะ เพราะอะไร เพราะแต่ละช่องกว้าง 6 เมตร ทำโดยคนในชุมชนไม่ใช่นายทุนคนทำคนเดียว มัดหัวเรือเสร็จ ใช้หูกกลงไป 1 หูห่างจากดิน 50 เซนติเมตร แล้วเดินมาท้ายเรือกดไป 1 หูห่าง 50 เซนติเมตร แล้วก็เดินมาหัวเรืออีก กดลงไป ห่างหน้าน้ำ 2 เมตร รอรระดับน้ำ สัตว์น้ำที่เราจับได้อยู่แค่ครึ่งหน้าหน้าดิน ข้างบนก็รอดข้างล่างก็รอด เราใช้เครื่องมือแบบโบราณ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 , 1 กันยายน 2559)

“เราไม่ใช่ตัวทำลาย ถ้ามแบบชาวบ้านว่า ถ้าเราทำลายจริง ทำไมสัตว์น้ำถึงยังอยู่มากกว่าปี ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 , 1 กันยายน 2559)

“มันเป็นเรื่องที่ยากเพราะจะให้คนที่มีการประสกรณในอาชีพ อาชีพเดียวมาตั้งหลายชั่วโมงไปทำอาชีพอื่นเอาแค่นี้จะเกิดปัญหา 1.พื้นที่ไม่พอ 2.ทรัพยากรที่มีอยู่ใช้แล้วมันไม่เกิดประสิทธิภาพ ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 1 กันยายน 2559)

“เรื่องหัวน้ำ ทางน้ำมีผลกระทบอีกเหมือนกัน เช่นหัวน้ำสองวันแรกปากอ่าวทางได้ น้ำมันขึ้นมานิดเดียวเดี๋ยวก็ลง แต่พอไปกลางน้ำไม่สามารถทางได้เพราะน้ำยังไม่ขึ้น ต้องรอน้ำขึ้นถึงจะทางได้ นี่คือสาเหตุว่าทำไมถึงต้องมีหลายช่องเพราะไม่ได้ทำพร้อมกัน ที่เห็นมี 10 ช่องอาจจะทำได้ 4 ช่อง อีก 6 ช่องที่อื่นไม่ได้ทำเพราะมันทำไม่ได้ พอช่องที่น้ำมันโตก็ทำไม่ได้ ชาวบ้านจึงต้องมีหลายช่องเพื่อหากินได้ทุกวัน ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 , 1 กันยายน 2559)

“พูดให้เห็นภาพนะ หากมีการยกเลิกหลักเรือ หลักเคย
(ซึ่งถูกตีความว่าเป็นเครื่องมือโพงพางหรือเครื่องมือที่คล้ายกัน)

แล้วชาวประมงก็จะทำได้เฉพาะการวางอวน
ดังนั้น ถ้าช่วงน้ำขึ้นต้องวางอวน เรือ 500 ลำจะไปอยู่ในทะเล ถ้ามว่าใครจะได้ปลามากที่สุด
500 ลำนี้เฉพาะหมู่ 2 ถ้าทั้งตำบลขึ้นก็เป็นพัน ลองภาพนี้ภาพดู ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 , 3 พฤศจิกายน 2559)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยบูรพา “ผมว่าต้องให้เลิก เพราะเครื่องมือนี้มันทำลายสัตว์น้ำตัวอ่อน”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10, 7 มิถุนายน 2560)

“ถ้ารัฐบีบให้เลิกอาชีพน้ำขึ้นแล้วไปทำน้ำลงมีผลกระทบนะ
ทรัพยากรไม่พอ พื้นที่ไม่พอมีการทะเลาะเบาะแว้งกันแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์

ที่เราทำอยู่นี้มันแบ่งกันโดยธรรมชาติที่อยู่แล้ว”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 , 1 กันยายน 2559)

“ ผมรุ่นที่ 4 เครื่องมือชนิดนี้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนจีนที่มา รุ่นกง
เครื่องมือหลักเคย เป็นเครื่องมือหลักของคนที่นี่และเป็นอาชีพเดียว
คือหลักเคยถ้าถูกให้เลิก
1. พ่อผมป่วยต้องไปหาหมอ นั่งรถนั่งเรือไป เอาค่าใช้จ่ายที่ไหน
2. หนี้สินของชาวตำบลบางชันถ้าไปเช็คที่ ธกส. 90 กว่าเปอร์เซ็นต์เป็นหนี้
ทั้งตำบลเป็นหนี้ไม่ต่ำกว่า 40 – 50 ล้านบาท เงินต่างๆที่กู้มาก็จะไม่มีเอาไปคืนจะล้มละลายทันที
3. ลูกที่เรียนเอาจากเงินมาจากเครื่องมือชนิดนี้ เด็กที่เป็นของชาติก็จะขาดโอกาสในการศึกษาทันที
อดีต พ่อแม่ ปัจจุบันคือเราและสามคือลูก อนาคตจะกระทบทันที ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5,1 กันยายน 2559)

“ข้าราชการต้องดูแลทั้งทรัพยากรทั้งประชาชน ทรัพยากรก็ต้องดูแล ประชาชนก็ต้องดูแล”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 ,2 พฤศจิกายน 2559)

1.2 ปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ประมงชายฝั่ง

พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ตามมาตรา 34 ได้บัญญัติว่า “ ห้ามมิให้ผู้ได้รับใบอนุญาตทำการประมงพื้นบ้าน ทำการประมงในเขตทะเลนอกชายฝั่ง” ซึ่งตาม มาตรา 5 ของพระราชกำหนดเดียวกันนี้ได้บัญญัติว่า “ทะเลชายฝั่ง” หมายความว่า ทะเลที่อยู่ในราชอาณาจักรนับจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปสามไมล์ทะเล ... ” กฎหมายดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการแบ่งพื้นที่การทำประมงระหว่าง ประมงพื้นบ้านกับประมงพาณิชย์ โดยมีปัญหาที่เกิดเนื่องจากการกำหนดเขตประมงชายฝั่งคือเมื่อกฎหมายได้กำหนดพื้นที่ให้ใช้ระยะ 3 ไมล์ทะเลเป็นเขตประมงชายฝั่ง ชาวประมงพื้นบ้านก็ไม่สามารถออกไปจับปลาหรือทำการประมงนอกเขตระยะ 3 ไมล์ทะเลได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ขาดรายได้หลักในการดำรงชีวิต ประกอบกับพื้นที่ทางกายภาพนั้น ในระยะ 3 ไมล์จากชายฝั่งผิวดินมีสภาพเป็นดินโคลน หรือเลน จึงไม่สามารถทำการประมงได้ ชาวประมงจึงมีความจำเป็นต้องออกเรือไปทำประมงนอกชายฝั่งจึงเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย

อีกทั้งเมื่อเกิดปัญหาการกระทบกันของเครื่องมือในการทำประมง ระหว่างประมงพื้นบ้านกับ ประมงพาณิชย์จากเดิมในทางปฏิบัติที่ได้กระทำต่อกันมา ก่อนที่พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 จะประกาศใช้ เมื่อมีการกระทบกันของเครื่องมือในการทำประมง ระหว่างประมงพื้นบ้านกับ ประมงพาณิชย์และเครื่องมือของประมงพื้นบ้านได้รับความเสียหาย ฝ่ายประมงพาณิชย์จะเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เมื่อมีประกาศใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 แนวทางปฏิบัติในกรณีนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะประมงพื้นบ้านกลายเป็นฝ่ายที่กระทำผิดกฎหมาย ฝ่ายเรือประมงพาณิชย์ จึงไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหาย ทำให้ประมงพื้นบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการถูกจำกัดเขตการทำประมงชายฝั่งอยู่แล้ว ได้รับความเดือดร้อนมากขึ้น

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งในประเด็นนี้ก็คือการที่ มาตรา 34 ได้ประกาศเขตประมงชายฝั่ง 3 ไมล์ทะเล ส่งผลให้บริเวณเขตอนุรักษณ์สัตว์น้ำและแนวปะการังเทียมที่มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จากที่เคยอยู่ในเขตประมงชายฝั่งที่ประมงพื้นบ้านทำได้ กลายเป็นเขตประมงนอกชายฝั่งซึ่งเป็นพื้นที่ของประมงพาณิชย์แทน เมื่อประมงพาณิชย์มีเครื่องมือในการจับปลาที่มีศักยภาพสูงจึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่อยู่ใต้น้ำมากขึ้น เมื่อเทียบกับประมงพื้นบ้าน ที่มีงบประมาณหรือทุนในการซื้อเครื่องมือทำประมงไม่มากนัก

ชาวประมงพื้นบ้าน 22 จังหวัดชายฝั่งทะเลจึงรวมตัวกันเพื่อคัดค้าน ขอให้ทบวง มาตรา 34 ใหม่ซึ่งได้รับคำตอบว่า ให้แต่ละจังหวัดตั้งคณะกรรมการประมงจังหวัดเพื่อกำหนดเขตพื้นที่ เพราะตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ได้กำหนดข้อยกเว้นของเขตประมงพื้นบ้านที่สามารถขยายออกไปเกินกว่าสามไมล์ทะเลได้ โดยบัญญัติต่อไปว่า “เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ จะออกกฎกระทรวงกำหนด ให้เขตทะเลชายฝั่งในบริเวณใดมีระยะนับจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปน้อยหรือมากกว่าสามไมล์ทะเลก็ได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งจุดห้าไมล์ทะเลและไม่เกินสิบสองไมล์ทะเล โดยให้มีแผนที่แสดงแนวเขตบริเวณที่กำหนดแนบท้ายกฎกระทรวงด้วย” แต่ในทางปฏิบัติในพื้นที่อำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี ก็ยังไม่มีมีการประกาศเขตประมงพื้นบ้านขยายออกไปเกินกว่า 3 ไมล์ทะเลแต่ประการใด จึงทำให้ปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ยังคงอยู่ แม้นในตำบลบางชันจะมีได้ประสบปัญหานี้มากเท่าชาวประมงในอำเภออื่นของจังหวัดจันทบุรี เช่น อำเภอแหลมสิงห์และอำเภอท่าใหม่ เป็นต้น เพราะทั้ง 2 อำเภอ นั้นทางทางสภาพพื้นที่เป็นทะเลเปิด

“จริงๆต้องไม่กำหนดเขตเพราะเรือประมงใช้ภูมิปัญญา คุธรรมชาติ ตุกำลังของเรือ ตุประสบการณ์ว่าไปได้ไกลเท่าไรบ้างฤดูกาลไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ดังนั้นถ้าช่วงฤดูกาลที่สามารถประกอบอาชีพได้แล้วไปห้ามเขา เช่นปลาอินทรีต้องออกไป 20 ไมล์ทะเล ถ้าใกล้ๆมันไม่มีปลา เพราะฉะนั้นจึงไม่สมควรกำหนดเขต”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 , 1 กันยายน 2559)

“พอกำหนดเขตแบ่งกัน ห้ามเรือประมงพาณิชย์เข้ามา เรือประมงพาณิชย์ก็จ้องจับผิดว่าถ้าเรือประมงชายฝั่งออกมาเมื่อไหร่ เรือประมงพาณิชย์ก็แจ้งทันทีว่าคุณก็ทำผิดเหมือนกัน ก็เกิดกรณีพิพาท ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 , 3 พฤศจิกายน 2559)

“ชาวประมงเรามองว่ากฎหมายไม่เป็นธรรม เพราะเครื่องมือชนิดนี้เรียกว่า เครื่องมือประจำที่รัฐลงมาตอนไหนก็เจอ แต่ทำไมเครื่องมือที่สามารถเคลื่อนที่ได้เช่นประมงพาณิชย์ ที่สามารถไปถึงต่างประเทศได้ มีทั้งเครื่องมือ มีทั้งการวิ่งไปหาทรัพยากร มีทั้งทุน ทำไมรัฐเปิดโอกาสให้เขาขยายตาอวน มองมุมกลับกันของเราตั้งอยู่กับที่อาศัยน้ำขึ้น น้ำลงเป็นหลักใช้ธรรมชาติ เป็นตัวกำหนด ทำไม ไม่เปิดโอกาสให้เรา ให้เราทำแล้วเราอยู่ได้วิธีการแก้ไขให้ให้เราทำลายเครื่องมือ แต่มันต้องแก้ด้วยการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ โดยให้ชุมชนเป็นคนกำหนดร่วมศึกษาด้วยว่าแค่ไหนถึงจะให้เขาอยู่ได้ ผมว่านี่เป็นทางออกชาวบ้านมองว่านายทุนที่วิ่งเรือไปอินเดียได้ ไป

ฟิลิปปินส์อินโดฯได้ เอาทรัพยากรประเทศอื่นมาขายในบ้านเรายังขายได้เลย แต่ทำไมเราอยู่กับที่ อยู่เมืองไทย คนไทยถึงทำไม่ได้ ทำไมให้โอกาสนายทุน ทำไมไม่ให้โอกาสชาวบ้าน ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5,1 กันยายน 2559)

1.3 ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ

การที่ชุมชนชาวประมงบ้านบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี เรียกตนเองว่า “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน” สาเหตุประการหนึ่งมาจากการสะท้อนปัญหาการขาดเอกสารสิทธิในที่ทำกินหรือที่อยู่อาศัย ที่แม้ว่าจะอยู่อาศัยกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังไม่มียกเอกสารสิทธิแม้กระทั่งบ้านของตนเอง เอกสารเพียงอย่างเดียวที่ชาวบ้านมีคือ ทะเบียนบ้าน สาเหตุเพราะในอดีตนั้น พื้นที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง การคมนาคมเป็นไปโดยลำบาก การไปแจ้งการถือครองสิทธิต่อหน่วยงานราชการจึงเป็นเรื่องที่ชาวบ้านมิได้ให้ความสนใจ บ้างก็กลัวว่าถ้าไปแจ้งสิทธิจะต้องเสียภาษี จึงมีเพียง วัด โรงเรียน สถานีอนามัย และศาลเจ้าซึ่งมีเอกสารแสดงสิทธิ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ และที่ราชพัสดุ เว้นแต่ที่ดินที่ตกทอดมาจากกำนันท่านหนึ่งในอดีตที่มีเอกสารสิทธิของเอกชน นอกนั้นก็อยู่กันแบบไม่มีเอกสารสิทธิ และต่อมา เมื่อทางราชการประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนจึงไม่สามารถที่จะขออนุญาตออกเอกสารสิทธิได้

พื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรีนอกจากจะอยู่ในเขตป่าชายเลน ป่าสงวนแห่งชาติ “ป่าเลนปากน้ำเวฬุ” แล้วยังอยู่ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ “พื้นที่ชุ่มน้ำเวฬุ” ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2541 (ค.ศ. 1998) ซึ่งจัดเป็นเขตอนุรักษ์จึงไม่สามารถที่จะขออนุญาตออกเอกสารสิทธิได้ โดยมติ คณะรัฐมนตรี ปี 2534 อนุโลมให้อยู่อาศัยได้เท่านั้น มิได้มีเอกสารสิทธิที่จะอยู่แบบถาวร กล่าวได้ว่ารัฐบาลมีสิทธิเพิกถอนบ้านได้ทุกหลัง

เมื่อไม่มีเอกสารสิทธิ จึงเกิดคำถามว่าแล้วในทางปฏิบัติ การซื้อขายบ้านหรือพื้นที่ทำกินทำกันอย่างไร ซึ่งชาวบ้านบอกว่าใช้วิธีโอนสิทธิการครอบครอง แต่ส่วนมากไม่มีใครอยากขายเพราะอยู่กันมานานแล้วอยากอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย สำหรับปัญหาที่ตามมาจากการขาดเอกสารสิทธิคือทางชุมชนไม่สามารถขอรับรองปริมาณจากรัฐเป็นจำนวนมากได้

“ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เราสั่งสมมา ทำให้เราอยู่ได้ถึงเราจะไม่รวย แต่ก็อยู่มาได้ 4 รุ่น มันเสียว่าเราอยากอยู่ในพื้นที่นี้ ถ้ารัฐมีที่ทำกินให้เรา ก็คงไม่ย้ายไปไหน ไม่ขายที่ให้นายทุน แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่มันเกิดความไม่มั่นคง ประกอบอาชีพไม่ได้ มันก็มีโอกาสที่ชาวบ้านจะขาย ซึ่งการขายในนี้ก็คือการขายสิทธิการครอบครอง ซึ่งที่ผ่านมาก็นั่งอยู่ในพื้นที่อยู่เกือบจะร้อยเปอร์เซ็นต์”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5,1 กันยายน 2559)

“พื้นที่ด้านหลังของโรงไม้ถูกกันไว้ กันออกจากป่าสงวนแต่ก็ถูกบังคับโดยข้อกฎหมายเรื่องป่าชายเลนอยู่ดี รัฐผ่อนผันให้อยู่ แต่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ เมื่อไหร่ที่รัฐบีบให้เราอยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ เช่นเครื่องมือทำกินผิดกฎหมาย เมื่อถึงเวลานั้น โอกาสที่คนจะหนีถิ่นมีสูง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1,1 กันยายน 2559)

“มีผลกระทบเรื่องโครงสร้างคือ ถ้าจะทำได้ต้องเป็นงบของ อบต.(องค์การบริหารส่วนตำบล) เพราะงบ อบจ.(องค์การบริหารส่วนจังหวัด) ไม่สามารถเออลงมาทำได้เพราะเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ส่วนที่กระทบคือไม่สามารถไปของบประมาณจากหน่วยงานราชการที่มีงบจำนวนมากมาพัฒนาชุมชนได้”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5,1 กันยายน 2559)

1.4 ปัญหาการบุกรุกป่าและการรุกรานพื้นที่สาธารณะ

จากที่ได้อธิบายไว้ในปัญหาการขาดเอกสารสิทธิแล้วว่าพื้นที่ตำบลบางขันอำเภอของจังหวัดจันทบุรี อยู่ในเขตพื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าเลนปากน้ำเวฬุ) และพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติ ดังนั้นจึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดิน ทั้งที่ใช้อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินได้ อีกทั้งชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ยัง กลายเป็น“ผู้บุกรุกป่า” ในสายตาของสังคมอีกด้วย ทั้งที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าสงวน แห่งชาติ และหลังจากกฎหมายบังคับใช้ ชาวบ้านจึงเป็นฝ่ายผิดกฎหมาย หลังจากประกาศเป็นเขตป่าสงวน รัฐก็ ให้สัมปทานป่า จึงมีชาวบ้านที่อยู่ต่างถิ่นเข้ามารับจ้างเผาถ่าน ค้าขายและประกอบอาชีพที่นี้เพิ่มมากขึ้น เมื่อ สัมปทานถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ.2539 ชาวบ้านก็ไม่ได้ออกไปด้วยแต่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่ที่นี่ต่อไปชุมชนจึงมีขนาด ใหญ่ขึ้น และด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำส่วนมากจึงไม่สามารถประกอบกิจกรรมหรือ เกษตรกรรมได้ รายได้หลักของชาวบ้านบางขัน อำเภอขลุงจึงได้แก่การทำประมง อีกทั้งไม่มีพื้นดินให้ก่อสร้างที่ อยู่อาศัยชาวบ้านจึงต้องปลูกสร้างที่อยู่อาศัยบนน้ำและใช้พื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าในการประกอบอาชีพ ดังนั้น นอกจากจะขัดกับกฎหมายป่าสงวนแล้ว ยังขัดกับพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย ที่ห้ามมิให้ก่อสร้าง อาคารรุกรานลำน้ำอีกด้วย

1.5 ปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิชุมชน

เมื่อพิจารณาปัญหาทั้งหมดที่อธิบายมานั้น เป็นเครื่องสะท้อนว่าชาวชุมชนบางขัน อำเภอขลุง จังหวัด จันทบุรี สามารถที่จะบริหารจัดการวิถีชีวิตของคนในชุมชนเข้ากับป่าและทะเลได้อย่างกลมกลืนแต่ที่สิ่งที่ ชาวบ้านขาดไปคือ สิทธิในทางกฎหมายที่จะบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง แม้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย จะได้รับรองสิทธิของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ ท้องถิ่นของคนในชุมชนไว้แต่ก็ยังไม่มีความหมายออกมารับรองสิทธิดังกล่าว การมีอยู่ของชุมชนชาวประมงตำบล บางขัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีจึงมิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างที่ควรจะเป็น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัญหา

เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม
มีการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ดังต่อไปนี้คือ

\bar{X} แทน คะแนนเฉลี่ย
 SD แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
 Z แทน ระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญทางสถิติ
 e แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

โดยการเก็บข้อมูลแบบสุ่มตัวอย่างจากชาวประมง บ้านโรงไม้ ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกกา จังหวัด
จันทบุรี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนชาวประมงในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกกา จังหวัดจันทบุรี ที่แน่นอน ดังนั้นจึง
คำนวณขนาดตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 90 % ความคลาด
เคลื่อนไม่เกิน 10 %

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2}{4e^2}$$

แทนค่าออกมาได้ ดังนี้

$$n = \frac{(1.645)^2}{4(0.1)^2} = 68$$

ดังนั้นตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ 68คน
ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของชาวประมง ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกกา จังหวัดจันทบุรี ผู้ตอบ
แบบสอบถาม จำแนกตามเพศและอายุ ซึ่งปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 4.1-4.5

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำแนกตามเพศ

เพศ	n = 68	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศชาย	45	66.20
เพศหญิง	23	33.80
รวม	68	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่าชาวประมงผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกดจังหวัดจันทบุรีเป็นเพศชาย ร้อยละ 66.20 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 33.80

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำแนกตามอายุ

เพศ	n = 68	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุต่ำกว่า 20 ปี	0	0
อายุระหว่าง 20 ปี - 40 ปี	11	16.20
อายุระหว่าง 41 ปี - 60 ปี	44	64.70
อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป	13	19.10
รวม	68	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่าชาวประมงผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกดจังหวัดจันทบุรีมีอายุระหว่าง อายุระหว่าง 20 ปี - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.20 อายุระหว่าง 41 ปี - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.70 มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 19.10

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำแนกตามวุฒิการศึกษา

เพศ	n = 68	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	3	4.40
ประถมศึกษา	44	64.70
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	21	30.90
ปริญญาตรีขึ้นไป	0	0
รวม	68	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่าชาวประมงผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลบางชัน อำเภอคลองจังหวัดจันทบุรีที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 4.40 ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 64.70 ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 30.90

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อ 1 เดือน

เพศ	n = 68	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท	37	54.40
มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาท – 20,000 บาท	21	30.90
มีรายได้ตั้งแต่ 20,001 บาท – 30,000 บาท	10	14.70
มีรายได้ตั้งแต่ 30,001 บาทขึ้นไป	0	0
รวม	68	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่าชาวประมงผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลบางชัน อำเภอคลองจังหวัดจันทบุรีที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.40 มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาท – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.90 มีรายได้ตั้งแต่ 20,001 บาท – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.70

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวประมงจำแนกตามประเภทของเรือที่ใช้ในการทำประมง

เพศ	n = 68	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ใช่เรือ	1	1.50
ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์	3	4.40
ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว)	56	82.40
ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ	8	11.80
รวม	68	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่าชาวประมงผู้ตอบแบบสอบถาม ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกดจังหวัดจันทบุรีที่ทำการประมงโดยไม่ใช่เรือคิดเป็นร้อยละ 1.50 ที่ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ คิดเป็นร้อยละ 4.40 ที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) คิดเป็นร้อยละ 82.40 และที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือคิดเป็นร้อยละ 11.80

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาระดับความสำคัญของปัญหากฎหมายของชาวประมงในอำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 5 ปัญหาคือ ปัญหาถูกจำกัดเครื่องมือการทำประมง ปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ชายฝั่งตามมาตรา 34 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์ ปัญหาการบุกรุกป่าและรุกป่าพื้นที่สาธารณะ และปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิชุมชนผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งในภาพรวมรายด้านและรายข้อในแต่ละด้าน แล้วนำคะแนนเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อจัดระดับการปฏิบัติ ผลการวิเคราะห์ ปรากฏดังตารางที่ 4.6

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.6 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญของปัญหากฎหมายของชาวประมง ในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยรวมและรายด้าน

ระดับความสำคัญของปัญหา	n = 68		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	SD		
1.ปัญหาถูกจำกัดเครื่องมือการทำประมง	4.3971	1.12820	มาก	1
2.ปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ชายฝั่ง ตามมาตรา 34 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558	1.0637	0.25921	น้อย	5
3.ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์	3.9191	0.87932	มาก 2	
4.ปัญหาการบุกรุกป่าและรุกล้ำพื้นที่ สาธารณะ	2.9853	1.25178	ปานกลาง	4
5.ปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิ์ ชุมชน	3.3603	1.02158	มาก 3	
รวม	2.9559	0.43824	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.6 พบว่าในทัศนะของชาวประมง ในตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ระดับความสำคัญของปัญหากฎหมายด้านต่างๆ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้านและระดับน้อย 1 ด้านเรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ปัญหาถูกจำกัดเครื่องมือการทำประมง ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์ ปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิ์ชุมชน ปัญหาการบุกรุกป่าและรุกล้ำพื้นที่สาธารณะ และปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ชายฝั่งตามมาตรา 34 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.7 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญของปัญหากฎหมายของ
ชาวประมงในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นรายชื่อ

ระดับความสำคัญของปัญหา	n = 68		ระดับ	อันดับที่
	\bar{X}	SD		
1. ไม่สามารถใช้เครื่องมือได้	4.38	1.172	มาก	3
2. รายได้ลดลง (จากการไม่สามารถใช้เครื่องมือได้)	4.41	1.109	มาก	2
3. จับสัตว์น้ำได้ลดลง (จากการถูกจำกัดพื้นที่)	1.07	0.315	น้อย	9
4. รายได้ลดลง (จากการถูกจำกัดพื้นที่)	1.07	0.315	น้อย	9
5. พื้นที่จับสัตว์น้ำลดลง	1.04	0.207	น้อย	11
6. การเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์	4.65	0.707	มาก	1
7. ความสะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ	3.19	1.385	ปานกลาง	6
8. การถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย (บุกรุกป่าและรुकล้ำพื้นที่สาธารณะ)	3.00	1.281	ปานกลาง	7
9. ประโยชน์ใช้สอยในพื้นที่ป่า	2.97	1.315	น้อย	8
10. ไม่สามารถใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นได้	3.38	1.008	ปานกลาง	4
11. ไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากร ท้องถิ่น	3.34	1.074	ปานกลาง	5
รวม	2.9559	0.43824	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.7 พบว่าในทัศนะของชาวประมง ในตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ระดับความสำคัญของปัญหากฎหมายด้านต่างๆโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า มี 3 ข้ออยู่ในระดับมาก 4 ข้ออยู่ในระดับปานกลาง และ 4 ข้ออยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกคือ ปัญหาในการเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ปัญหารายได้ลดลงจากการไม่สามารถใช้เครื่องมือได้ และปัญหาการไม่สามารถใช้เครื่องมือได้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหากฎหมายของชาวประมงใน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยขอเสนอ ในรายประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการจำกัดเครื่องมือการทำประมง

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดปัญหาคือการที่กฎหมายตีความเครื่องมือหลักเรือ หลักเคยว่าเป็นเครื่องมือที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับ เครื่องมือโพงพาง จึงถูกจำกัดตามนิยามของกฎหมายไปด้วย

“จริงๆที่เราใช้มันเรียกว่าหลักเคย แต่ทางการ เรียกว่าโพงพาง ซึ่งหลักเคยไม่มีแขน โพงพางมันต้องมีแขน ส่วนโพงพางจริงๆ ทางการเรียกว่า ร้วโซมาน ”
(ชาวประมง , กันยายน 2559)

อีกทั้งลักษณะสำคัญของกฎหมายคือการมีผลบังคับใช้ทั่วไปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน แต่หากพิจารณาถึงคุณลักษณะเฉพาะของชุมชน หรือสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงส่งผลให้ประชาชนหรือชาวบ้านในแต่ละชุมชนได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน สำหรับชาวประมงใน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ได้ใช้เครื่องมือหลักเรือ หลักเคยในการทำประมงมาตั้งแต่บรรพบุรุษรวมระยะเวลาเป็นร้อยปี จึงมีความชำนาญและความผูกพันจนเครื่องมือดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชน เมื่อถูกจำกัดเครื่องมือชาวประมงในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี จึงได้รับผลกระทบอย่างมาก

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ประมงชายฝั่ง

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดปัญหาคือการประกาศกฎหมายแบ่งเขตพื้นที่ประมงชายฝั่งและประมงพาณิชย์ส่วนปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดปัญหาได้แก่สภาพภูมิประเทศของชายทะเลในตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรีที่เป็นโคลนเลนทำให้ไม่สามารถจับสัตว์น้ำในบริเวณดังกล่าวได้

อนึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเหตุที่ผลข้อมูลในส่วนที่ 2 แสดงว่ามีระดับความสำคัญของปัญหาอยู่ที่ระดับน้อย เพราะกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสุ่มตัวอย่งนั้น เป็นกลุ่มชาวประมงที่อาศัยการทำประมงในลำน้ำหรือคลองภายในประเทศเป็นหลัก มิใช่กลุ่มชาวประมงที่อยู่อาศัยด้านทะเลเปิด ซึ่งในการให้สัมภาษณ์นั้น ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนชาวประมงกล่าวถึงปัญหานี้ไว้

3. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์

แบ่งเป็นปัจจัยในอดีต และในปัจจุบัน ปัจจัยในอดีตที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์ เกิดจากชาวบ้านเองมิได้ดำเนินการแจ้งสิทธิ์ของตนในการขอก่อโฉนด เมื่อทางราชการประกาศให้แจ้งการครอบครอง

ที่ดิน เนื่องจากข่าวสารไม่ทั่วถึงและการคมนาคมในอดีตไม่สะดวก อีกทั้งชาวบ้านส่วนมากในขณะนั้นขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของเอกสารสิทธิจึงเกรงว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก เมื่อล่วงเลยระยะเวลาที่ทางราชการให้แจ้งสิทธิแล้วต่อมาเขตพื้นที่ในตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี บางส่วนถูกประกาศเป็นเขตอุทยานจึงไม่สามารถขอเอกสารสิทธิได้ จึงเป็นการถูกกฎหมายปิดปากไปโดยปริยาย

สำหรับปัจจัยในปัจจุบันก็คือข้อจำกัดทางกฎหมายที่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้เพราะตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน เขตอุทยานและเขตพื้นที่ลุ่มชุ่มน้ำนานาชาติ

4. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่าและการรุกรานพื้นที่สาธารณะ

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดปัญหาคือการที่รัฐประกาศพื้นที่ป่าสงวนทับเขตที่มีชุมชนอาศัยอยู่โดยมิได้กันเขตชุมชนออกไปตั้งแต่แรก อีกทั้งยังเปิดสัมปทานให้คนเข้ามาอยู่อาศัยและทำประโยชน์ส่วนปัจจัยภายในได้แก่สภาพพื้นที่ ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ขาดพื้นดินให้ใช้สอยประโยชน์และสร้างบ้านเรือน ชาวบ้านจึงต้องปลูกสร้างที่อยู่อาศัยรุกรานพื้นที่สาธารณะทั้งในป่าและในลำน้ำ

ปัจจัยภายในที่ตัวทำให้เกิดปัญหาคือชาวบ้านบางส่วนที่ต้องการใช้สอยประโยชน์จากป่าโดยมิได้แจ้งผู้รับผิดชอบก่อน

5. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดสิทธิรับรองชุมชน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาคือเนื่องจากบริเวณพื้นที่ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี เป็นพื้นที่มีการกฎหมายหลายฉบับใช้บังคับ ทั้งพระราชกำหนดการประมง (กฎหมายประมง) พระราชบัญญัติป่าไม้ (กฎหมายป่าไม้) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (กฎหมายเจ้าท่า) หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในบริเวณดังกล่าวจึงมีหลายหน่วยงาน ทั้งกรมประมง กรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในการออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของชุมชนจึงขาดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ กล่าวคือขาดแม่งานที่จะรับเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการ อีกทั้งในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวยังถูกมองว่าเป็นการอาศัยอยู่อย่างผิดกฎหมายดังนั้นหากมีการออกกฎหมายรับรองสิทธิของชุมชนขึ้นย่อมเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนอย่างมาก

ตอนที่ 4 แนวทางการแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหากฎหมายของชาวประมง ในตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1. แนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมายการถูกจำกัดเครื่องมือการทำประมง

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหา ชาวบ้านได้เสนอว่าควรให้มีการใช้เครื่องมือหลักเรือและหลักเคยได้ โดยให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ เพื่อมิให้ทำลายสัตว์น้ำวัยอ่อน และเสนอให้มีการทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปด้วย โดยมีแนวทางดังนี้

1. มีช่วงงดเว้นการใช้เครื่องมือ เช่น ในช่วงฤดูวางไข่
2. ขอลดจำนวนเครื่องมือลง
3. เพิ่มขนาดตาอวน เพื่อให้สัตว์น้ำ และสัตว์น้ำวัยอ่อนหลุดรอดไปได้มากขึ้น
4. ทำการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น การทำธนาคารปูไข่ และการหาสัตว์น้ำมาปล่อยเพิ่ม เป็นต้น

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่ประมงชายฝั่ง

แนวทางแก้ไขปัญหา ได้แก่ การให้คณะกรรมการประมงจังหวัดจันทบุรี ประกาศกำหนดเขตพื้นที่ของประมงพื้นบ้านไกลออกไปเกินกว่า 3 ไมล์ทะเล แต่ต้องไม่เกิน 12 ไมล์ทะเลตามที่กฎหมายกำหนด

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดเอกสารสิทธิ์

ชาวบ้านต้องการให้ออกโฉนดชุมชน คือแม้จะไม่สามารถนำไปขายได้ แต่สามารถอยู่อาศัยได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกให้ออกจากพื้นที่

4. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าและการรุกรานพื้นที่สาธารณะ

สำหรับทางออกของปัญหา ในเรื่องการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพนี้ ชาวบ้านมีความเห็นว่าคนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยหากทางราชการจะทวงพื้นที่ป่าคืนก็ยินดี แต่ขอให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าด้วย โดยเสนอความเห็นว่าการแบ่งพื้นที่ป่าดังนี้

1. พื้นที่ป่าสงวน หรือ ป่าอนุรักษ์ 30 เปอร์เซ็นต์
2. พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ 30 เปอร์เซ็นต์
3. พื้นที่ประกอบอาชีพ 30 เปอร์เซ็นต์
4. ที่อยู่อาศัย สร้างบ้านเรือน 10 เปอร์เซ็นต์

โดยในส่วนป่าเศรษฐกิจนั้น ชาวบ้านขอใช้ประโยชน์บางส่วนเช่นการตัดไม้มาใช้ซ่อมแซมบ้านเรือน แต่มีได้ตัดไปขาย

สำหรับในการปลูกป่านั้น ชาวบ้านยินดีที่จะช่วยทางราชการปลูกป่า เพราะก่อนหน้านี้ได้มีการปลูกทดแทนอยู่เสมอ แต่ในส่วนที่เห็นเป็นพื้นที่ว่างนั้นเกิดจากชาวบ้านบางส่วนที่ไม่แน่ใจในนโยบายของทางราชการ เกรงว่าหากพื้นที่กลายเป็นพื้นที่ป่าไปแล้วทางราชการจะมาทวงพื้นที่คืนและขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่

ซึ่งในการปลูกป่าชายเลนนั้น ชาวบ้านได้แนะนำวิธีการไว้ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

“ การจะปลูกป่ามันต้องดูทางน้ำทางลม ถ้าปลูกป่าขวางทางน้ำ ขวางทางลม กิ่งใบมันลงมาทับถมมันก็เน่า แต่ถ้าปลูกเป็นช่องกินไม้ใบไม้หล่นมากก็ไหลตามลมไปชาวบ้านสามารถไปตัดออกได้ชาวบ้านจะปลูกเป็นกอๆ เพื่อโรมันโต เมื่อมันโตสัตว์น้ำวัยอ่อนจะเข้าไปอยู่ด้านล่างเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ เมื่อมันมีน้ำมีลมหมุนเวียนทรัพยากรจะอยู่ได้ และพืชที่จะปลูกต้องเหมาะกับพื้นที่ ปลูกตามอัตรารัฐ พื้นที่ 1.5 เมตร x 1.5 เมตรอยู่ไม่ได้

มันจะเน่า ถ้ามวลหลักที่ราชการใช้ปลูกแบบ 1.5 x 1.5 เมตร มาจากไหน เป็นวิธีการปลูกแบบโบราณที่ต้องเอา
 ไม่ไปเผาถ่านจึงปลูกแน่นเกินไปไม่เหมาะที่สัตว์น้ำจะอยู่อาศัย ถ้าเราเข้าใจธรรมชาติ เราก็จะอยู่กับธรรมชาติ
 ได้ เราเข้าไปศึกษาธรรมชาติและวิถีชุมชนเราก็จะอยู่ด้วยกันได้ แต่รัฐจะฟังเรารึเปล่า เพราะรัฐถือกฎหมาย ”
 (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 1 กันยายน 2559)

5.แนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดกฎหมายรับรองสิทธิชุมชน

แนวทางในการแก้ไข ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในการออกกฎหมายรับรองสิทธิชุมชนจำเป็นต้องมีหน่วยงาน
 ของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบและต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าต้องมีคุณสมบัติใดบ้างถึงจะเป็นชุมชนที่ได้รับสิทธิ
 ดังกล่าว เพื่อพิจารณาชุมชนดั้งเดิมออกจากชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นโดยจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี